

Coenraad V. Bos (1875-1955) een internationaal gevierd begeleider

Hoe zou er nu worden gereageerd als een zanger, nadat hij het lied 'Ich grolle nicht' uit *Dichterliebe* van Robert Schumann had beëindigd, zou buigen en vervolgens gewoon zou weglopen, terwijl de pianist nog met het naspel bezig was?

Antwoord: Dat zou niet gebeuren. Het concertleven kent deze discipline al geruime tijd en begeleiders kunnen over het algemeen op een bijna even grote waardering rekenen als de solist. Solisten halen hun begeleiders dikwijls naar voren om hen te laten delen in de bewondering van de toehoorders.

Zo niet een eeuw geleden. Wat ik net schetste gebeurde eens toen de beroemde Belgische bariton Ernest van Dyck (1861-1923) dit lied van Schumann zong. De pianist was Coenraad Valentijn Bos (1875-1955) en hij speelde het lied 'gewoon' uit. Daardoor verstomde het aanvankelijk begonnen applaus tot Bos het naspel met extra pathos had beëindigd, waarop het publiek, dat ondertussen doorhad wat er gaande was, in een ovatie uitbarstte.

Een briefcitaat als dit: '*Gehrter Herr Bos, Gestern haben Sie so vorzüglich begleitet als nie zuvor. Ich habe gar nicht gespürt dass Sie da waren*', is afkomstig van de beroemde tenor Raymond von Zur Mühlen (1854-1931) en verraad dezelfde houding als die van Van Dyck. De houding dat de begeleider er niet toe doet en dat ook de muziek zich moet voegen naar de 'opvattingen' van de solist.

Voor dit artikeltje put ik vooral uit wat Ank Reinders jaren geleden over Bos schreef voor het Pianobulletin van de Epta (1989-2). Veel van de gegevens zijn weer ontleend aan de documenten in het archief van Bos waarover het NMI beschikt. Nadat dit artikel in 1989 verscheen is het archief nog verschillende keren aangevuld met allerlei interessante documenten.

Bos maakte zijn debuut als invaller voor een andere ziekgeworden pianist. Hij moest in Berlijn begeleiden bij Von Zur Mühlen, die geen liederen van Strauss

zong (: "Solchen Plunder sing' ich nicht"), maar diens muziek wel voor zijn neus zette om hem te testen in het à vue spelen. Bos draaide daar zijn hand niet voor om en speelde ze 'mit Leichtigkeit'. In 1896 begeleidde hij in Wenen de befaamde Nederlandse bariton Anton Sistermans (die ook in Bayreuth optrad), bij de première van Brahms' *Vier ernste Gesänge*, in het bijzijn van de componist. Deze had hem een jaar eerder al aan Clara Schumann voorgesteld, waarschijnlijk met de bedoeling dat hij bij haar nog les zou krijgen. Bos was een pianoleerling van Julius Röntgen en gezien diens meesterschap als begeleider (van Johannes Messchaert, Carl Flesch, Pablo Casals e.a.) is het begrijpelijk dat Bos zich op deze specialiteit had toegelegd. Reinders suggereert dat Bos misschien ook wel zangles van Cornélie van Zanten (dé Nederlandse zangpedagoge) heeft gehad. Ze werkte immers zowel in Den Haag, Amsterdam als Berlijn.

Coenraad Bos verbindt ons nog met componisten als Brahms, Schumann en Strauss. Zo vertelt hij in zijn *The Well-tempered Accompanist* (1954) dat hij van Clara Schumann hoorde dat Robert Schumann niet al te veer waarde hechtte aan de dynamische tekens in zijn lied-naspelen, omdat ze bedoeld waren voor uitvoering in kleine kring.

De beroemde Gerald Moore, een begenadigd begeleider van de generatie na Bos, noemde hem de 'doyen' (1962, in *Am I too loud*) van de begeleiders. Bos trad dan ook op als begeleider van talrijke artiesten van naam en faam, zoals Ludwig Wüllner en Julia Culp, hij speelde samen met Yehudi Menuhin en nam met Elisabeth Rethberg grammofoonplaten op. In 1945-1946 maakte hij een gigantische tournee van 40 concerten met Helen Traubel (een Wagnersopraan) door Japan. Een jaar of wat later maakte hij een tournee met haar door de V.S. en vervolgens naar India, Egypte, Irak, Turkije, Griekenland, Italië, Zwitser-

land, Frankrijk en Engeland. Bos werkte het liefst lange tijd achtereenvolgend met zangers.

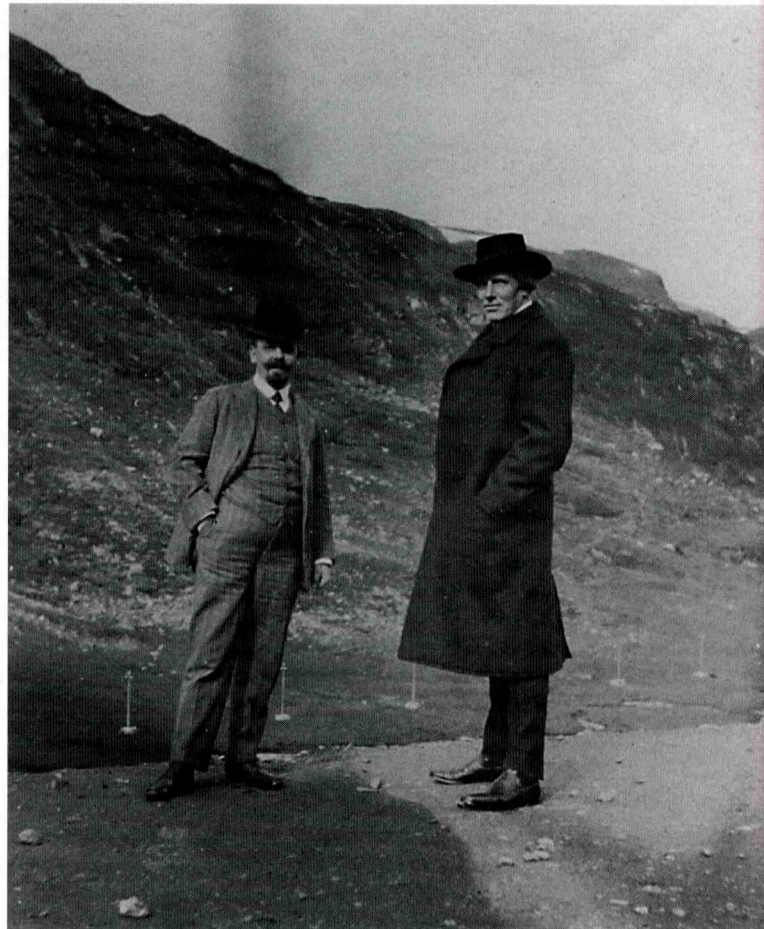
De website www.dutchdivas.nl heeft ook aandacht voor Bos. Daar vind men tevens verwijzingen naar cd-uitgaven.

Bos, die je in naslagwerken ook tegen komt als Coenrad von Bos, formuleerde hoe men zich als begeleider dienstbaar tegenover de zangers diende op te stellen:

- De zanger moet zich op zijn gemak voelen en zich kunnen profileren;
- De begeleider moet zich sommige aspecten van het zangervak eigen maken: hij moet voldoende zangles hebben gehad om te kunnen beoordelen wat tot de mogelijkheden van de zanger behoort;
- De begeleider moet mee-ademen, natuurlijk zonder dat het publiek op de eerste rij het hoort;
- De begeleider moet talen kennen en de uitspraak van de taal kennen;
- Een idee hebben van de gezongen tekst is onvoldoende, men moet de tekst grondig kennen;
- De techniek van het pianospel moet een tweede natuur geworden zijn. De pianist die uitsluitend solistisch geschoold is moet zijn pedaaltechniek erg wijzigen;
- Tenslotte moet de begeleider de eigenaardigheden van zijn zanger kennen.

Een poosje geleden kreeg het NMI een opname van de Liebeslieder-Walzer op. 52 van Brahms onder leiding van Toscanini. Een van de betrokken pianisten is Coenraad Bos.

Frits Zwart

Iconografie

Coenraad V. Bos (links) en Ludwig Wüllner, ongedateerde foto uit het archief van C.V. Bos